UVODNIK

U pravnom savladavanju autoritarne prošlosti jedan od važnih koraka je rehabilitacija političkih osuđenika i kažnjenika. Taj korak je veoma težak i bolan jer su tokom poluvekovne autoritarne vladavine diktatorskih režima mnogobrojna lica bila osuđivana mimo važećih pravnih normi, ili na osnovu neprimerenih i necivilizacijskih propisa. Zapravo, osnov kažnjavanja bila je politika partijske države i njena rigidna ideologija. Time je žrtvama političke represije naneta velika nepravda, a društvu istorijska sramota. Nakon sloma autoritarnih režima, većina uspešnih zemalja tranzicije iz autoritarnog u demokratski poredak su uspele da putem uspostavljanja mehanizama vladavine prava i pravne države prevaziđu ovu istorijsku sramotu (Slovenija, Češka, Mađarska, Poljska i dr.). One su, između ostalog, otvorile procese moralne, političke, pravne i ekonomske rehabilitacije.

Temat u ovom broju Hereticusa *posvećen je problemima i dilemama pravne rehabilitacije žrtava političke represije prvenstveno u Srbiji. Pravna rehabilitacija u širem smislu obuhvata mere ublažavanja posledica osuđenosti, odnosno kažnjenosti (vraćanje naplaćene kazne, konfiskovane imovine, obeštećenje za narušeno zdravlje, prekinuta karijera i sl.). U užem smislu pravna rehabilitacija označava mere koje se preduzimaju radi ukidanja osude, odnosno kazne. Njome se nastoje otkloniti tri pojavna oblika političkog neprava, svojstvena autoritarnim režimima: političko zakonodavstvo, političko pravosuđe i kažnjavanje van ikakvog uređenog postupka.*

Nažalost, u Srbiji pravna rehabilitacija predstavlja najzanemareniji vid pravnog savladavanja prošlosti. Posle četiri godine od oktobarskog prevrata 2000. godine, nema čak ni vladinog predloga za zakon. Nakon preuzimanja vlasti krajem 2000. godine od strane DOS-a i tzv. demokratskih snaga Srbije nije došlo do diskontinuiteta. Naprotiv, na delu je bio i ostao kontinuitet između novog i starog, Miloševićevog režima. Iz tih razloga, nije izvršen raskid sa zlom autoritarne prošlosti, a tzv. lustracioni zakoni ostali su tek mrtvo slovo na papiru. Ta praksa će se nastaviti i ubuduće. Jer savladavanje autoritarne prošlosti ne spada za sada u prioritete srpske političke elite. Štaviše, nakon parlamentarnih izbora 2003. i lokalnih izbora 2004. godine, na pomolu je odlučan raskid, ali ne sa prošlošću već sa mehanizmima savladavanja zla autoritarne prošlosti .

Mere koje su do sada primenjivane u savladavanju autoritarne prošlosti u Srbiji ukazuju da srpska politička elita nije spremna za otvaranje pitanja autoritarne prošlosti (lustracija, dosijei tajne policije, rehabilitaci-

ja, denacionalizacija i sl.). Pripadnici te elite – vozači i suvozači naše pogibelji koji ne vide dalje od svojih partijskih kabineta i bankovnih računa i koji se bezočno otimaju o vlast – očito ne haju za naša "juristička cepidlačenja" i "zanovetanja" oko lustracije i pravnog savladavanja zla autoritarne prošlosti. Mi ćemo i dalje biti njihovi taoci, sve dok se ne suočimo sa zlom autoritarne prošlosti, čije su žrtve građani Srbije, kao i pravo, koje je bilo i ostalo sluškinja politike.

U tom kontekstu tema ovog broja Hereticusa *ima za cilj da kroz priloge naših uglednih pravnika i teoretičara (Vladimira Vodinelića, Nataše Mrvić Petrović, Nebojše Šarkića i Aleksandra Miljkovića) odgovori na otvorena pitanja i dileme pravne rehabilitacije političkih osuđenika i kažnjenika. Namera nam je da ukažemo na činjenicu da su demokratske promene koje su nastupile u našoj zemlji nametnule neminovnost distanciranja od određenih političkih sudskih procesa koji su vođeni u prethodnom periodu, te da je iz tih razloga neophodno što skorije donošenje Zakona o rehabilitaciji. Imajući u vidu tu neminovnost, Centar za unapređivanje pravnih studija u Beogradu pripremio je model Zakona o rehabilitaciji političkih osuđenika i kažnjenika, koji predajemo sudu stručne i šire javnosti.*

Nakon temata slede uobičajene rubrike Hereticusa. *U rubrici* Istraživanja *objavljujemo tekstove Dragoljuba Todorovića o tragičnoj smrti pesnika Branka Miljkovića, Koste Nikolića o suđenju generalu Dragoljubu Mihailoviću i Nenada Vukovića o ustavnopravnim odnosima Srbije i Crne Gore. Kritički i provokativni tekstovi Marka Vešovića, Ljiljane Đurđić i Krste Perovića sadržina su* Ogleda, *a* Tokovi *su posvećeni polemici koju je svojevremeno izazvao tekst Radeta Drainca o projektu balkanske kulture. Rubrika* Zbivanja, *koja se bavi kritičkim preispitivanjem neposredne prošlosti, posvećena je ovog puta pitanju savladavanja zla autoritarne prošlosti (Stanko Pihler) i pojavama epigonstva i farse na aktuelnoj političkoj sceni Srbije (Marinko Vučinić). Nakon toga slede rubrike* Polemika, *sa tekstom Venceslava Glišića o knjizi Koste Nikolića, i* Cenzurisani tekstovi, *sa tekstom Jovice Trkulje koji je cenzurisao glavni urednik* Politike. *Rubrika* Dosije *ovog puta sadrži dokumentaciju vezanu za suđenje, osudu i izgon Ivana Ivanovića zbog romana* Crveni kralj. *Najzad, u rubrici* Osvrti i recenzije *objavljujemo prikaz knjige* Ratne naredbe Radovana Karadžića *(Momir Milojević), razmišljanja Aleksandra Miljkovića nad opusom slikara Đorđa Ilića i osvrt Jovice Trkulje na tribine CUPS-a u gradovima Srbije posvećene savladavanju autoritarne prošlosti.*

Beograd, 15. avgust 2004. *Uredništvo*